

Chanukah: Recapturing Hashem's Love

1. בוצינא דנהורא דר"ר ברוך ממעזיבזו זי"ע (חנוכה, דף ק')

פעם היה [הרה"ק ר' אשר מסטאלין זי"ע] אצלו בחנוכה, וראה הנרות דחנוכה שלו והדלקתם, והיה תמיד מתפאר בהם, והוסיף לשבח אותו בזה הלשון, א קליין יודאלע מיט א קליין שטאטשיקל [נר], און א שטילע ברכה, און עס דער לייכט אין אלע עולמות.

2. רמב"ם יד החזקה - הלכות חנוכה פרק ד

(יב) מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד וצריך אדם להזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל והודיה לו על הנסים שעשה לנו אפילו אין לו מה יאכל אלא מן הצדקה שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן ונרות ומדליק:

3. שו"ע אורח חיים סימן תרעו

(א) המדליק בליל ראשון מברך שלש ברכות להדליק נר חנוכה. ושעשה נסים. ושהחיינו ואם לא בירך זמן בליל ראשון מברך בליל שני או כשיזכור: (ב) מליל ראשון ואילך מברך שתים להדליק ושעשה נסים: הגה ויברך כל הברכות קודם שיתחיל להדליק (מהרי"ל):

4. משנה ברורה סימן תרעו

(ג) שתים להדליק ושעשה נסים - דנס כל יומא איתא שהרי כל שמנה ימים הדליקו מן הפך (ד) אבל זמן משהגיענו להתחלת הזמן הגיענו:

5. משנה מסכת אבות פרק ה

(ה) עֲשֶׂרָה נְסִים נַעֲשׂוּ לְאַבְוֹתֵינוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. לֹא הִפִּילָה אֲשֶׁה מְרִיחַ בְּשֵׁר הַקֹּדֶשׁ, וְלֹא הִסְרִיחַ בְּשֵׁר הַקֹּדֶשׁ מְעוֹלָם, וְלֹא נִרְאָה זָבוּב בְּבֵית הַמִּטְבָּחִים, וְלֹא אָרַע קְרִי לְכַהֵן גְּדוֹל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, וְלֹא כָבוּ גְשָׁמִים אֶשׁ שֶׁל עֲצֵי הַמַּעֲרָכָה, וְלֹא נִצְתָה הָרוּחַ אֶת עַמּוּד הָעֶשֶׂן, וְלֹא נִמְצָא פְסוּל בְּעִמּוּר וּבִשְׂתֵי הַלֶּחֶם וּבְלֶחֶם הַפָּנִים, עוֹמְדִים צְפוּפִים וּמְשַׁתְּחוּרִים וְנָחִים, וְלֹא הִזִּיק נֶחֶשׁ וְעַקְרָב בִּירוּשָׁלַיִם מְעוֹלָם, וְלֹא אָמַר אָדָם לְחַבְרוֹ צַר לִי הַמָּקוֹם שֶׁאֵלַי בִּירוּשָׁלַיִם:

6. סדור תפלה - נוסח אשכנז - סדר עמידה

כְּשֶׁעָמְדָה מַלְכוּת יוֹן הִרְשָׁעָה עַל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל לְהַשְׁפִּיחַם תּוֹרְתָךְ וּלְהַעֲבִירָם מִחֻקֵּי צִוּוֹתֶיךָ: וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים עָמַדְתָּ לָהֶם בְּעַת צָרָתָם. רַבֵּת אֶת רִיבָם. דָּנַת אֶת דִּינָם. נִקְמַת אֶת נַקְמָתָם. מְסַרְתָּ גְבוּרִים בְּיַד חַלְשִׁים. וְרַבִּים בְּיַד מְעֻשִׂים. וּטְמָאִים בְּיַד טְהוֹרִים. וְרִשְׁעִים בְּיַד צַדִּיקִים. וְזוֹדִים בְּיַד עוֹסְקֵי תוֹרָתְךָ. וְלֵךְ עֲשִׂיתָ שֵׁם גְּדוֹל וְקָדוֹשׁ בְּעוֹלָמְךָ. וְלַעֲמֶךָ יִשְׂרָאֵל עֲשִׂיתָ תְּשׁוּעָה גְּדוֹלָה וּפְרָקָן כְּהַיּוֹם הַזֶּה: וְאַחַר כֵּן בָּאוּ כְּנֶגֶץ לְדַבֵּר בֵּיתְךָ. וּפָנּוּ אֶת הַיְכָלְךָ. וְטָהְרוּ אֶת מִקְדָּשְׁךָ. וְהִדְלִיקוּ נְרוֹת בְּחִצְרוֹת קִדְשֶׁךָ. וְקָבְעוּ שְׁמוֹנֵת יָמֵי חֲנֻכָּה אֵלָיו. לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לְשִׁמְךָ הַגְּדוֹל:

7. מדרש רבה בראשית פרשה ב פסקה ד

ר"ש בן לקיש פתר קריא בגליות והארץ היתה תהו... ובהו... וחושך זה גלות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן שהיתה אומרת להם כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל

8. תלמוד בבלי מסכת בכורות דף ח/ב

א"ל קיסר לרבי יהושע בן חנניה...הא סבי דבי אתונא...חכימי אינהו? אנן חכימינן מינייהו. אי חכימת זיל זכינהו ואיטינהו לי. אמר ליה כמה הוו? שיתין גברי. אמר ליה עביד לי ספינתא דאית בה שיתין בתי וכל ביתא אית בה שיתין ביסתרקי. עבד ליה. כי מטא להתם...איייתו ליה תרי ביעי א"ל הי דוגתא אוכמתי והי דוגתא חיורתי. אייתי להו איהו תרי גביני אמר להו הי דעיזא אוכמתי והי דעיזא חיורתי.

9. מהרש"א (שם)

כאגדת דריב"ח עם סבי דבי אתונא לפי שרבים מתמיהין בדברי אגדה זו בענין ניצוח סבי דבי אתונא המפורסמים בחכמה גם בענייני הקיסר עם החכם בעל הנצחון בכ"מ ריב"ח אשר עליו נאמר בזה אשרי יולדתו

כנראה שהיו מנצחים זה את זה בדברי היתול ושקר כמו שהם בעצמם מעידים ע"ז שא"ל נימא מלתא דבדיאי ושיהיה ריב"ח מוסר נפשו לקטלא על דברים כאלו גם התלמוד שמוכיר כל דבריהם...וע"כ נתתי לבי לדרוש על כוונת דבריהם שהם באמת משל ומליצה בדברי חכמה ואמונה בתורתנו שבא החכם בעל הנצחון ריב"ח לווכח עם הכופרים סבי דבי אתונא כדרכו של ריב"ח בכ"מ עם המינים לווכח עמהם באמונת תורתנו במליצה וברמיזת אצבע בעלמא כדאמרינן פ"ק דחגיגה אחוי ליה ידו נטויה כו'.

10. ביאור הגר"א על האגדות (שם)

אייתי ליה תרי ביעי א"ל הי' דזגתא אוכמתא והי דזגתא אחיוורתא ר"ל שנאמר (בראשית כ"ה) ושני לאומים ממעיך יפרדו כו' שחלקו יעקב ועשו בבטן אמם יעקב נטלה עוה"ב ועשו נטלה עוה"ז ויתרוצצו הבנים בקרבה כמ"ש (דברים כ"ב) והאם רובצת על האפרוחי' או על הבצים שרומז שהשכינה יש לה מנוח בגלות בזכות הקטנים. וזה ששאלו האיך אפשר בבטן אמם וכשהם קטנים לחלוק זה לקדושה וזה לס"א כמ"ש ויגדלו הנערים ויהי עשו כו' ויעקב איש תם כו' שאז הם אפרוחים זה חיוורתא וזה אוכמתא. אבל בצים האיך אפשר.

11. ספר זכריה פרק ט פסוק יג

פי דרכתי לי יהודה קשת מלאתי אפרים ועורתי בניך ציון על בניך יון ושמתיך פתח גבור:

12. פני יהושע על שבת - דף כא ע"ב¹

מאי חנוכה דתנו רבנן כו' טמאו כל השמנים שבהיכל כו' ולא מצאו אלא פך אחד [כו'] ונעשה בו נס...ולכאורה יש לתמוה כל טורח הנס זה למה דהא קי"ל טומאה הותרה בציבור והיו יכולין להדליק בשמן טמא...לכך נראה דעיקר הנס לא נעשה אלא להודיע להם חיבת המקום עליהם כדאשכחן שנעשה זה הנס תמיד...והואיל ואיתרשיש להו ניסא בעיקר הענין שנגאלו גאולה שלימה מיד מלכות יון הרשעה שהיו אומרים לישראל כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל וגזרו כמה שמדיות. ועכשיו שנגאלו ונעשה להם נס גדול ששלטו בשונאיהם, לכך נעשה להם ג"כ נס זה בענין הנרות שהוא עדות לישראל שהשכינה שורה בהם כדדרשי נמי לענין נר מערבי אלא שלאחר מיתת שמעון הצדיק אפילו נר מערבי לפעמים היה כבה והולך לכך נעשה להם נס בזה הענין ממש באותן הימים שהיו עת רצון להודיע שחזרו לחיבתן הראשונה, כן נראה לי נכון:

13. משנה מסכת אבות פרק ג משנה יד

[רבי יקיבא] הוא ה"ה אומר...תביבין ישראל שנקראו בנים למקום. חב"ה יתרה נודעת להם שנקראו בנים למקום, שנקראו (דברים יד), בנים אתם לה' אלהיכם. תביבין ישראל, שנתן להם כלי חמדה. חב"ה יתרה נודעת להם שנתן להם כלי חמדה שבו נבא העולם, שנקראו (משלי ד), פי לקח טוב נתתי לכם, תורתך אל תעזבו:

14. בני יששכר מאמרי חדש כסלו טבת מאמר ד הלל והודאה אות פז-פח

ואחרי כן באו בניך לדביר ביתך, בני"ך בהתחלה נתחיל כשעמדה וכו' על עמ"ך ישראל וכן אח"כ ולעמך ישראל עשית וכו' ובכאן אמר באו בני"ך דייקא...הנה חז"ל הגידו במדרשיהם אשר עיקר מגמת מלכות יון הי' לבטל מישראל ג' מצות חד"ש מיל"ה שב"ת וכבר כתבנו לעיל טעם לזה מה הי' כוונתם וכעת אומר לך מה שכתב הרב הגדול מהו חיד"א וצלה"ה דטעם הי' דע"י ג' מצות אלו ניכר שישראל נק' בני"ם. (א) מצות שב"ת מוכיח שישראל נק' בני"ם דהנה גוי ששבת חייב מיתה והטעם משום דמשתמש בשרביטו של מלך...וישראל שומרים את השבת משופ דנק' בני"ם והש"י למו אב. (ב) מיל"ה אות ברית קדש אמרו בת"ז דאי נטרין ברי"ת אקרון בני"ם. (ג) קביעות החד"ש מורה שנק' בני"ם דהרי הש"י בעצמו כביכול שומר הקביעות שקובעין הבני"ם.

15. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף י"א

אתם קרוים בני"ם וקרוין עבדים בזמן שאתם עושין רצונו של מקום אתם קרוין בני"ם ובזמן שאין אתם עושין רצונו של מקום אתם קרוין עבדים.

16. גבורות יצחק (מאמרי חנוכה ופורים) [מאת רב אברהם יצחק בן ברוך סורוצקין]

הנה בב"ב דף י' א' אתם קרוים בני"ם וקרויין עבדים בזמן שאתם עושין רצונו של מקום אתם קרוים בני"ם ובזמן שאין אתם עושין רצונו של מקום אתם קרוים עבדים, וכבר הקשו שאם אין עושין רצונו של מקום למה

¹ ע"ע בראש יוסף למס' שבת (דף כא): וכן בשו"ת חכם צבי (סימן פז')

נקראין עבדים, וכיאר הג' איצל פטרבורגר זצ"ל דאפילו בזמן שאין עושין רצונו של מקום מקיימין המצות ומה שנצטוונו לעשותה אבל רק עושין הציווי גרידא ואין עושין רצונו של הקב"ה כבן.

17. ספר מסילת ישרים - פרק יח

הנה שרש החסידות הוא מה שאמרו ז"ל (ברכות יז), "אשרי אדם שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו". והענין הוא, כי הנה המצוות המטלות על כל ישראל כבר ידועות הן, וחובתן ידועה עד היכן היא מנעת, אמנם מי שאוהב את הבורא יתברך שמו אהבה אמיתית, לא ישתדל ויכון לפטר עצמו במה שפכר מפרסם מן החובה אשר על כל ישראל בכלל, אלא יקרה לו כמו שיקרה אל בן אוהב אביו, שאלו יגלה אביו את דעתו גלוי מעט שהוא חפץ בדבר מן הדברים, כבר ירבה הדין בדבר ההוא ובמעשה ההוא כל מה שיוכל, ואף על פי שלא אמרו אביו אלא פעם אחת ובחצי דבור, הנה די לאותו הדין להבין היכן דעתו של אביו נוטה, לעשות לו גם את אשר לא אמר לו בפרוש, כיון שיוכל לדון בעצמו שיהיה הדבר ההוא נחת רוח לפניו, ולא ימתין שיצוהו יותר בפרוש או שיאמר לו פעם אחרת. והנה דבר זה אנחנו רואים אותו בעינינו, שיולד בכל עת ובכל שעה בין כל אוהב ורע, בין איש לאשתו, בין אב ובנו. כללו של דבר, בין כל מי שהאהבה ביניהם עזה באמת, שלא יאמר, לא נצטויתי יותר, די לי במה שנצטויתי בפרוש, אלא ממה שנצטוהו ידון על דעת המצוה וישתדל לעשות לו מה שיוכל לדון שיהיה לו לנחת:

18. ב"ח (סימן תר"ע)

בחנוכה עיקר הגזירה היתה על שהתירשלו בעבודה ועל כן היתה הגזירה לבטל מהם העבודה כדתניא בברייתא (אוצר מדרשים [אייזנשטיין] עמ' 193 ד"ה דור) שגזר עליהן אותו הרשע לבטל התמיד ועוד אמר להם מצוה אחת יש בידם אם אתם מבטלין אותה מידם כבר הם אבודין ואיזה זה הדלקת מגורה שכתוב בה (שמות כז כ) להעלות נר תמיד כל זמן שמדליקין אותן תמיד הם עומדין כו' עמדו וטימאו כל השמנים וכשחזרו בתשובה למסור נפשם על העבודה הושיעם יי' על ידי כהנים עובדי העבודה בבית יי' ע"כ נעשה הנס גם כן בנרות תחת אשר הערו נפשם למות על קיום העבודה ולפיכך לא קבעום אלא להלל ולהודות שהיא העבודה שבלב:

19. ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן רעז

כמשל התינוק כשמתחיל לילך, שבתחלה אינו יכול להלך יפה, אף האב מחמת גדל אהבתו ושעשועיו עם בנו, הוא עושה מפעמי רגליו דרך, כמו שאנו רואין כשהתינוק עושה איזה דבר קטן, או מדבר איזה דבור אף שאינו חכמה כלל, עם כל זה מחמת אהבת האב ושעשועיו מזה, הוא מחבב הדבר ומגדילו ומרחיבו ועושה מזה דבר גדול, כמו כן השם יתברך, כשהמצוה מתחלת לילך, או כשאדם עושה איזה דרך חדש להשם יתברך, אף שבתחלה הוא שביל דקיק, עם כל זה מחמת גדל שעשועיו יתברך מזה, הוא עושה מפעמי רגליו דרך כבושה: